

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.67.21>
УДК: 347.6

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ СІМЕЙНОГО ПРАВА В СИСТЕМІ ПРАВА

Шусть М. С.,

*студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Marinashyst14@gmail.com*

Поліщук М. Г.,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.*

Шусть М. С., Поліщук М. Г. Проблема визначення місця сімейного права в системі права.

Стаття присвячена категорії проблеми визначення місця сімейного права в системі права України. Питання щодо визначення місця сімейного права в системі права має дискусійний характер. Існують дві основні точки зору з приводу цього питання. Відповідно до першої з них сімейне право розглядається як складова частина цивільного права, його підгалузь, згідно з другою сімейне право - це самостійна галузь права, окрема від цивільного права. Суть дискусії полягає у визнанні наявності у сімейного права специфічних предмета і методу правового регулювання, не збігаються з предметом і методом цивільного права, або в ототожненні предметів і методів сімейного права та цивільного права і, відповідно, у розгляді сімейного права як підгалузі цивільного права.

На сьогодні наведені вище питання можуть ставитися в двох аспектах: у ретроспективному плані, з точки зору концепцій сімейного права, які існували в науці за різних часів, та в плані сучасного бачення проблеми.

Сьогодні гострота дискусії зменшилася у зв'язку з переглядом базових концепцій права. Відновлення поділу права на приватне і публічне стало не просто даниною моди, а природним та необхідним кроком розвитку української правової думки.

Публічне право розглядається як сукупність норм, предметом регулювання яких є сфера публічних (державних) інтересів. Відносини, які тут виникають, базуються на принципах субординації.

Приватне право, навпаки, являє собою сукупність норм, предметом регулювання яких є сфера приватних, індивідуальних інтересів особи¹. Такі відносини базуються на координації мети та інтересів їх учасників, які у процесі взаємодії задовольняють у першу чергу свої приватні інтереси.

Сімейне право тісно пов'язане з іншими галузями права, включаючи цивільне право про права власності та спадкування; як і житлові права, люди, які отримують право на житло, також живуть у сім'ї, хоча визначення агентства має певні відомчі характеристики.

Для сімейного права характерною є наявність багатьох норм, які містять позитивні зобов'язування. В першу чергу вони адресуються повнолітнім членам сім'ї та родичам — батькам, усинов-лювачам, опікунам та піклувальникам. Позитивні зобов'язування ніби спонукають учасників сімейних відносин до позитивних дій, стимулюють їхню правомірну поведінку. Так, батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття; опікун, піклувальник зобов'язаний виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, психічний, духовний розвиток, забезпечити одержання дитиною повної загальної середньої освіти.

Ключові слова: сімейне право, публічне право, приватне право, галузь права.

Shust M. S., Polishchuk M. G. The problem of determining the place of family law in the legal system.

The article is devoted to the category of the problem of determining the place of family law in the legal system of Ukraine. The question of determining the place of family law in the legal system is debatable. There are two main points of view on this issue. According to the first of them, family law is considered as an integral part of civil law, its sub-branch, according to the second family law - is an independent branch of law, separate from civil law. The essence of the discussion is to recognize the existence of family law specific subject and method of legal regulation,

do not coincide with the subject and method of civil law, or to identify subjects and methods of family law and civil law and, accordingly, to consider family law as a branch of civil law.

Today, the above questions can be asked in two aspects: in retrospect, in terms of the concepts of family law that have existed in science at different times, and in terms of the modern vision of the problem.

Today, the intensity of the discussion has decreased due to the revision of basic concepts of law. Restoration of the division of the right into private and public has become not just a tribute to fashion, but a natural and necessary step in the development of Ukrainian legal thought.

Public law is considered as a set of rules, the subject of regulation of which is the sphere of public (state) interests. The relations that arise here are based on the principles of subordination.

Private law, on the contrary, is a set of rules, the subject of regulation of which is the sphere of private, individual interests of the person¹. Such relations are based on the coordination of the purpose and interests of their participants, who in the process of interaction satisfy first of all their private interests.

Family law is closely linked to other areas of law, including civil law on property rights and inheritance; Like housing rights, people who are eligible for housing also live in a family, although the definition of an agency has certain departmental characteristics.

Family law is characterized by the presence of many rules that contain positive obligations. They are primarily addressed to adult family members and relatives - parents, adoptive parents, guardians and trustees. Positive commitments seem to motivate participants in family relationships to positive actions, stimulate their lawful behavior. Yes, parents are obliged to support the child until he or she reaches the age of majority; guardian, trustee is obliged to raise the child, take care of his health, physical, mental, spiritual development, to ensure that the child receives a full general secondary education.

Key words: family law, public law, private law, branch of law.

Постановка проблеми. До числа проблем визначення місця сімейного права в системі права можна віднести ступінь її свободи та автономного цілепокладання; міру відповідальності та залежності від інших людей – членів сім'ї та суспільства в цілому; особливості здійснення сімейних прав та можливості зловживання ними.

Стан опрацювання. Сімейне право регулює певну сукупність суспільних відносин – а саме сімейні відносини. Дані відносини характеризуються спільними ознаками, що дає підстави розглядати їх як цілісне утворення в загальній системі суспільних відносин. Важливо зазначити, що до сімейних належать різні за своєю природою відносини. Це відносини, які складаються між членами сім'ї, а також особами, які хоча і не є членами сім'ї в повному розумінні, але пов'язані між собою певними сімейними правами та обов'язками (наприклад відносини між батьком, який не перебував у шлюбі з матір'ю дитини, і самою дитиною).

Проблема природи сімейно-правових норм і про місце сімейного права в системі права, безперечно, відноситься до числа найбільш обговорення. Аналіз цих поняття виводить за межу чистих правових явищ і можливий лише при розгляді методології та загально філософських аспектів. [1]

За структурою права розрізняють галузі публічного та приватного права, які розділяються на самостійні й системні сукупності правових норм із особливими предметами та методами регулювання.

Визнання того, що сімейне право включає приватне право, не усуває спірного питання про його самостійність як самостійну галузь, тобто існує точка зору, що - невід'ємність цивільного права як основа приватного права є правові норми суспільних відносин.

Тому можна виділити абсолютно різні погляди на положення сімейного права в правовій структурі та його самостійність як галузь.

Першими юристами, які підтримали незалежність сімейного права, були вчені за радянських часів: С. Н. Братусь, А. М. Белякова, Е. М. Ворожейкін, А. І. Денисов, Ю. А. Корольов, В. А. Рясенцев, Г. С. Свердлов, В. А. Тархов, В. П. Шахматов, Н. Г. Юркевич, В. Ф. Яковлев. До вітчизняних прихильників цієї точки зору належать такі вчені, як Г. К. Матвеев, В. П. Маслов, О. А. Підпригора, О. А. Пушкін, Я. М. Шевченко, С. П. Індиченко, В. С. Гопанчук та інші. [2]

Підтвердження незалежності сімейного права :

- сімейні стосунки мають багато характеристик, що обґрунтовуються на шлюбно-сімейних відносинах;
- сімейні стосунки мають конкретні причини виникнення, зміни та припинення.

Г. К. Матвеев з цього приводу писав так: «Сімейне право - це самостійна галузь права, предметом якої є регулювання особистих і пов'язаних з ними майнових відносин, які виникають із шлюбу та приналежності до сім'ї.»

На думку Я. М. Шевченко, самостійність сімейного права і сімейного законодавства обґрунтована тим, що вона вітлива із об'єктивного ходу розвитку історії суспільства. Розвиток галузі права передбачає достат-

ність нормативного матеріалу, його систематизованість, наявність структури, що об'єднує галузь права в одне ціле. Все це в сімейному праві, яке швидко розвивається.

Зовсім протилежну точку зору висловлював у радянській літературі О. С. Іоффе, який вважав, що «сімейне право є не самостійною галуззю, а складовою цивільного права», хоча визнавав наявність основних характеристик сімейного права. [3]

Послідовники другої групи дослідників вважають, що сімейне право є галуззю цивільного права. Вони аргументують тим що :

- правовідносини, які регулюються двома відомствами, є однаковими, тобто майнові правовідносини, засновані на шлюбі та спорідненості (майнові спори між подружжям, аліментні правовідносини) та особисті немайнові відносини;
- оскільки цивільне законодавство також передбачає правовідносини між речовим та особистим немайновим правом, немає достатніх підстав для розмежування цих галузей, тому вони дійшли висновку, що сімейне право є невід'ємною частиною цивільного права. [4]

Обговорення фактично вичерпано, оскільки 2 червня 2004 року Міністерство юстиції України затвердило Єдиний класифікатор галузей законодавства, у якому «сімейне право» значиться відразу за «цивільним правом».

Отже, сімейне право - це система правових норм, встановлених чи санкціонованих державою, які регулюють взаємовідносини між подружжям, батьками та дітьми, усиновителями та усиновленими, іншими родичами, а також опікунами, піклувальниками та підопічними, патронами та вихованцями, які носять як майновий так і немайновий характер.

Сімейне право як галузь права – це сукупність норм та інститутів, спрямованих на врегулювання відповідного предмету - особистих немайнових та майнових відносин. Для системи сімейного права є характерним поділ на загальну та спеціальну (особливу) частини.

Через те що, сім'я є основою існування кожної людини, сімейні відносини є також предметом який належним чином регулюються звичаями та традиціями, але, звісно, на них потрібно впливати законодавством, щоб надати їм стабільність і визначеність при необхідному балансі приватних і громадських інтересів.

Як наголошує З. В. Ромовська «... сімейне право можна лаконічно визначити як систему соціальних регуляторів сімейних відносин, оскільки «право - це не тільки закон».

Сім'я – це особлива група людей, її основою є своєрідні емоційно-чуттєві характеристики, які можуть їх привабити та об'єднати. [5]

Поняття «сім'я» міститься у ст. 3 СК України прийнято три юридичні характеристики для розуміння сім'ї як союзу двох і більше осіб: спільне проживання; спільний побут, взаємні (спільні) права та обов'язки. [6]

Підстави створення сім'ї визначені у частині 4 ст. 3 СК: шлюб; кровне споріднення усиновлення; інші підстави, якщо вони не заборонені законом і не суперечать моральним засадам суспільства. У ст. 4 СК регламентоване право на сім'ю, яке закріплене у багатьох міжнародно-правових документах, а також у ст. 291 ЦК. [7]

Висновки. Отже, сімейне право — це самостійна галузь приватного права, об'єктивно — сукупність правових норм, встановлених або затверджених державою для регулювання відносин між подружжям, батьками та дітьми, прийомними батьками, батьками та дітьми, бабуся, дідусь, прабабуся, прадід і онук, правнук, брати і сестри, мачуха, вітчим і падчерка, пасинок для виховання, розвитку та утримання дітей; інші члени сім'ї, але не регулюють відносини, передбачені ч. 4 ст. 2 СК України.

Сімейне право тісно пов'язане з іншими галузями права, включаючи цивільне право про права власності та спадкування; як і житлові права, люди, які отримують право на житло, також живуть у сім'ї, хоча визначення агентства має певні відомчі характеристики.

Для сімейного права характерною є наявність багатьох норм, які містять позитивні зобов'язування. В першу чергу вони адресуються повнолітнім членам сім'ї та родичам — батькам, усиновлювачам, опікунам та піклувальникам. Позитивні зобов'язування ніби спонукають учасників сімейних відносин до позитивних дій, стимулюють їхню правомірну поведінку. Так, батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття; опікун, піклувальник зобов'язаний виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, психічний, духовний розвиток, забезпечити одержання дитиною повної загальної середньої освіти.

Метод сімейного права, як і будь-який інший метод правового регулювання, в першу чергу залежить від того, що саме — дозволи чи заборони та зобов'язування — переважають у ньому, яке співвідношення, яка питома вага кожного з цих способів правового регулювання. Визнання приватної власності, відміна багатьох заборон щодо об'єктів права власності, розширення сфери приватного права в цілому знайшли свій відбиток і в сфері регулювання сімейних відносин. Новий СК закріпив цю тенденцію. В сімейному праві

значно розширилася сфера дозволу, сфера вільного визначення мети та власного вибору учасниками сімейних відносин своєї поведінки. Диспозитивні засади починають домінувати в сімейному праві, а можливість регулювання сімейних відносин за домовленістю (договором) між їх учасниками визначена як одна із загальних засад сімейного права (ч. 2 ст. 7 СК). Все це зближує основні засади регулювання сімейних відносин з іншими цивільними відносинами.

Список використаних джерел:

1. Боднар Т.В. Принципи сімейного права України/ за заг. ред. Р.О. Стефанчука. Харків : Право, 2019. С. 52–62.
2. Дякович М.М. Сімейне право України : навчальний посібник. Київ : Алерта ; Центр учбової літератури, 2012. 552 с.
3. Заїка Ю.О. Українське цивільне право : навчальний посібник. Київ : Істина, 2005. 312 с.
4. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / С.Б. Булеца та ін. Київ : «Видавничий дім «Професіонал»», 2011. 428 с.
5. Сімейне право України : підручник / С.Б. Булеца та ін. ; за ред. С.Б. Булеци, В.Г. Фазикоша. Київ : Знання, 2015. 375 с.
6. Сімейний кодекс України : науково-практичний коментар / І.В. Жилінкова та ін. ; за ред. І.В. Жилінкової, 2008. 855 с.
7. Сімейний кодекс України : науково-практичний коментар / С.Я. Фурса та ін. ; за заг. ред. С.Я. Фурси. Київ : видавець Фурса С.Я. ; КНТ, 2008. 1248 с.